

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 5

Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl

15 Eylül 1931

Kuş Bakışı

Köycülük

Kerpiç temeller üstüne mermer binalar kurulamaz.

Yurdumuzun ve milletimizin büyümesi ve yükselmesi, köylerimizin büyümesine, artmasına ve yükselmesine bağlıdır. Bunu hepimiz biliyoruz; fakat herhangi bir işin başında iken bu bildiklerimizi tatbik etmiyoruz.

Bizde köycülüğe resmî teşkilât haricinde ilk olarak merhum Türk Ocağı başlamıştır. Ocaklar muhtelif yerlerde köycülük tecrübeleri yaptılar, kısmen de muvaffak oldular. Fakat bu muvaffakiyetleri ummanın yanında bir katre bile değildir. Ocak, köycülüğü daha ziyade bir gösteriş, lüks veya süs mevzuu gibi telâkki ederdi. Bu daha ziyade bir köycülük sevgisi gösterişinden ibaretti. Bu arada bilhassa yapılması unutulmayan dispanser açmak, köy hastalarına bakmak ve ilâç dağıtmaktan ibaret kalırdı. Şüphesiz bir derdi ve acısı olan insanların şükran ve minneti daha kolay ve daha çabuk kazanılır. Ocak da gönüller fatihi olmak için bu yoldan işe başlamıştı.

Köycülükte bu da lâzım olabilir, fakat köylülerin maddî ıstırapları, köylerin derin karanlıkları, sefaletleri, yoksullukları yanında cüce kalır. Devlet teşkilâtında köycülük adımını ilk önce atan Dahiliye Vekâletidir.

Köy kanunu, bu yoldu ele gelen ilk gönül alıcı eserdir. Bundan sonra teşkilât sahasında köycülük gelir. Fakat buna da köycülük demekten ziyade nahiyecilik demek doğru olur. Çünkü, esas itibarıyla diğerlerine ve eskilere tamamen benzeyen yukarıdan inme bir teşekküldür. Kazadan nahiyeye iniyor ve tam teşkilli nahiyeler yapmakla uğraşılıyor. Bu hareket de şeklen köycülük gibi görünürse de asıl ve esas itibarıyla aynı prensibin eseri değildir. Yurdumuzun kurtuluşu köylerimizin kurtuluşuna bağlıdır. Şu halde birinci vazifemiz köylerimizi kurtarmak ve yükseltmektir. Büyük Türkiye'yi köyler yaşatacak, köyler yükseltecektir.

Bu temelleri sağlamlaştırdığımız derecede içtimâî bünyemiz kuvvetlenir. Devlet şeklimiz tunçlaşır. Ancak o zaman ileriye doğru tam bir iman ile bakabiliriz.

Bize göre her şeyden önce ve her şeyin üstünde düşünülecek mevzu köylerimizdir. Fertlerden cemiyetlere ve nihayet hükümete kadar herkes, hor zümre ve her teşekkül kendinde gördüğü büyük, küçük her cehdi ve her kuvveti köylerimiz için harcamaya, köylümüzün refahı için müesseseler teşkiller yapmaya mecburdur.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 2

Köy evleri kerpiç harabeler halinde iken Türkiye'de şehirler yapılamaz. Türkiye'de şehirler daimi: köylerin zararına olarak yapılır ve büyütülür. Sanayi, memleketi olmadığımız için millî istihsale faydalı fabrikalarla dolu sanayi şehirlerimiz de yoktur.

Şu halde bizde şehir, memurların, tüccarların, köylü ile tüccarlar arasındaki mutavassıtların ve daha bilmem nelerin oturduğu yerlerdir. Yani köylünün uşakları şehirde oturur; fakat ne gariptir ki, efendilerimiz harabelerde yaşar,

Biz bütün hedeflerimizin başında düşünülmesi lâzım gelen bir prensibi terabüz ettirmek istiyoruz. Bu da köycülüktür.

Fertlerden cemiyetlere, mesleklerle, içtimâî sınıflara ve devlet teşkilâtına kadar her yerde her işin başında köylerin ve köylülerimizin refahı düşünülmalıdır. Bir yerde taş taş üstüne koymak istiyorsak bunu ilk önce en muhtaç köylerimizde yapmalıyız. Bir yere bir gölge verecek ağaç dikmek istiyorsak buna en çorak köyümüzden başlamalıyız. Bir yerde sihhî bir müessese

Köylüyüm

Yazılarım onundur; çünkü bir oğluyum ben,
Çünkü bu yurt ömrünü borçludur o kadına.
Topraktan aldığı yine toprağa veren,
Aziz bir annedir ki «köylü» derler adına...

Köylüyü çok muhterem bilenlerden biriyim:
Karşılıksız çalışan çocuklar, analardır;
Ve madem ki kanımda onların kanı vardır;
Köylünün şairiyim, köylünün şairiyim...

Arkadaş! yahut benim dilimce "ey hemşeri"!
Mevzuum: "hasta Öküz, hasta çocuk, dul ana
Ve taşlı tarlalarda dökülen alın teri"...
Daha yakındır bunlar kendi derdinden sana!

Fuat Edip

onun ücretli hizmetçileri büyük şehirlerin sakinleridir. Köylerde elektrik yapılmadan şehirleri elektrikleme doğru değildir. Köylerde millî zevkimize göre bir köy mimarisine uygun programlı bir imar başlamadan büyük şehirlere büyük binalar yapmak caiz değildir. Köylere radyo vermeden şehirlere radyo dinletmek haramdır.

Gübreli çirkefler köy sokaklarını bataklık yaparken, büyük şehirlerin kanalizasyonuna para harcamak yerinde olamaz.

Köy mektepleri mahdut yerlerde ve kerpiç damlar altında bulurken şehirlere ve hatta kazalara süslü ve büyük mektep binaları yakışamaz.

Mevzuun esasında ve düşünme tarzının hareket noktasında fark olduğu için bu misallerin sayısını arttırmak, her sahada muhtelif örnekler bulmak kabildir. Bizim kastımız şu şekli veya bu sahadaki devlet tatbikatını tenkit etmek değildir.

açmak niyetinde isek bunda da her şeyden önce köylünün ihtiyacını düşünmeliyiz.

Bugün gördüklerimize göre birinci plânda şehirlerle uğraştığımız derhal anlaşılır. Biz, köylerimizin birinci plâna geçmesini istiyoruz. Hiçbir yerde efendinin binasından önce hizmetçilere mesken yapılmaz. Hiçbir yerde efendimiz karanlıkta otururken ecirleri elektrik yakamaz.

Bu sözlerde belki bir parça koyu renkli fikirler ve hissiyat şiddeti görenler bulunabilir. Fakat mademki köylüyü her şeyden üstün sayıyor ve bizim bütün muvaffakiyetlerimizin kaynağı tanıyoruz.

Onu kendimizden çok düşünmek, kendimize yani şehirlerimize bir şey yapmadan önce onun ihtiyaçlarını dindir meye çalışmak borcumuzdur.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 3

Asfalt caddeler üzerinde renkli otomobilleri ve güzel biçimli kostümler içinde geçerken hâlâ kıl şalvar ve yamalı pabuçlarla gezen, kulağı akan yavrusunun başını pis mendillerle bağlayan, bir istida 1 yazdırmak için kapı kapı dolaşan köylülerimizi gördüğümüz müddetçe köycülük yapmaya mecburuz.

Bu saha geniştir. Etraflı bir program ve metotlu bir çalışma ister. İktisattan sıhhate, idareden iskâna kadar her sahada açık ve müspet bir programımız olmalıdır. Bununla kesemize ve cehdimize göre en lüzumlu yerlerden işe başlamalı ve vakit geçirmeden seferber olmalıyız.

Köylülerimiz artık ıssızlıktan, pislikten, öksüzlükten kurtulmalıdır, Köylere canlılık ve şenlik gelmelidir.

Köylerimizden asırlarca ileri gitmiş olan şehirlerde oturur ve eğlenirken bizim canımız, ciğerimiz, her şeyimiz olan köylülerimizi hatırlamayı unutmamalıyız;

belki hatırladıkça acır, acıdıkça sever, sevdiğe de onlar için çalışmaya ve bu çalışmadan zevk almaya başlarız.

Köy mimarisi ve plânları, köy ziraati, köy sıhhat işleri, köy idaresi, köy terbiye ve eğlenceleri, köy hukuku ve köy mükellefiyetleri ayrı ayrı tetkik edilmeli ve çalışma sahası tespit olunmalıdır. Sırası geldikçe bu programın ana hatlarını düşünebildiğimiz kadar söyleyeceğiz.

Gönlümüz öyle ister ki mektep sıralarında her talebeden en yüksek makamlardaki büyüklere kadar herkes, her gün köylerimizi ve onu yükseltme çarelerini düşünsün. Çünkü inkılâp ve istikbalimizin esası köylerimizdir.

Cılız ve hastalıklı köklerden büyük gövdeli ve devamlı bir ağaç yetiştirmeyeceğini daima hatırlamalıyız.

Türk Destanının Tasnifi

- IV -

Bu son makalemde biraz da mehaz göstermek ve destanların tasnifi yolunda çalışacaklara bazı pratik maslahatlarda bulunmak isterim.

Umum Türk miqyasında destanlarla uğraşmak bugün de epey güçtür. Çünkü bunlar edebî Türk lehçelerinden birine çevrilmiş ve istifadesi kabil bir şekilde sokulmuş değildir. Bunları ya muhtelif ecnebi dillerde yazılan tercümelerden ve yahut ta Türk lehçelerinin mahallî telâffuzlara göre fonetik harflerle tespit olunan istifadesi güy metinlerden öğreniyoruz.

En eski Türk kozmogonisinin Altay ve Sayan Türklerine ait şekilleri Rusça olarak Verbetsky, Potanın ve Nikifarov tarafından metinleri, ve Rusça-Almanca tercümeleriyle beraber Radloff ve Katanov tarafından neşredilmiştir. Potanın'in

"Şimaligarbî Moğolistan" adını taşıyan dört ciltlik büyük eserinin ikinci cildi Türkiyat Enstitüsü için A. Battal Bey tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Radloff'un ve Katanov'un topladıkları mevat Radloff'un "Türk halk edebiyatı örnekleri" külliyyatının 1, 2, 9'uncu ciltlerini teşkil etmektedir, İstanbul ve Ankara kütüphanelerinde nushaları vardır. Boz kurt efsanesine ait Çin rivayetleri ise Türkçe'ye tercüme edilen Deguignes'nin eserinde Rusça olarak Hiakenth'in "Orta Asya kavimlerinin eski tarihi" atlı külliyyatının ilk cildinde, eski İran destanına ve Âvesta'ya geçen şekli Marrjuart'm, Caucasia mecmuasının 1930 nushasındaki makalesinde bulunuyor. Masalın Moğol tarihinde ve muhtelif Türk kabilelerinde mevcut şekilleri hakkındaki edebiyatı Abdülkadir Bey Türkiyat Mecmuası (II,131-137)ında göstermiştir. Türk'ün dört oğlu hak-kındaki rivayetin Selçukiler zamanında yazılan "Mücmel üt-tevârih ve'Husas-"

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 4

التاريخ العيس ta bulunan şekli Barthold tarafından (Türkistan, I, 19) neşredilmiştir. Rivayet Şerefeddîn Yezdî, Mir Hond ve Hond Mîr'de de vardır. Bu rivayetin çin menbalarında mevcut rivayetlerle mukayesesi 1928 darülfünun derslerimizde bulunuyor (basılmamıştır). Efrasiyâb rivayetinin tarihî devre şahsiyetleriyle birleştirmek tecrübesi de derslerimin basılmış ve basılmamış kısımlarında vardır.

Bu kahramanın "Buqu xan" adı Cüveynî'de, Buqa xan bin Pişing" ismi Şe-hâbeddîn Mercanî'nin Gurfet el-Havaqîn atlı eserinde; Efrâsiyâb'ın bina ettiği şehirler hakkındaki rivayetler Mahmûd Kaşgarî, El-Bîrûnî, Nerşexî tarihlerinde; keza Efrasiyâb-Tunga Alp'a ait şiirler ve diğer birkaç, rivayetler Mahmûd Kâşgarî'de bulunuyor. Rivayetin pek mufassal, fakat İranlılaştırılmış şekli İran destanında vardır ki bunlardan Mes'ûdî'nin bahsettiği Ü£& I v^ bize vasıl olmamıştır. Bize vasıl olanla Taberî, Sa'âlebî ve Firdevsî rivayetleridir. Firdevsî'nin eserinde, müellife muasır Efganistan ve Horasan Türk rivayetlerinden istifade edildiği şüphesizdir. Firdevsî'nin eserinin Mohl tarafından yapılan Fransızca tercümesinin Efrâsiyâb'a ait elitlerinin nushası darülfünun kütüphanesinde, Seyit Devriş Mustafa tarafından yapılan Türkçe tercümesinin nushası yıldız kütüphanesinde (N. 7951-7954), Şerefeddîn İsfahan'ı tarafından yapılan Arapça tercümesinin nushası köprülü (N. 1063) ve Aşir Efendi (N. 631) kütüphanelerinde vardır. "Tatar" ve "Moğol" efsaneleri Şerefeddîn "Yezdî tarihinin basılmamış mukaddimesinde (Umumî kütüpane: 4975; Fatih: 4425) Mîr-Hond, Hond-Mîr, Mahmûd ibn Velî ve Ebûlgazi'de" vardır. Bunlardan yalnız Ebûlgazi Türkçedir (Rıza Nur Beyin neşrinde bu kısım maalesef "Hırafatı çoktur" diye yalnız hülâsa edilmiştir). Bu rivayetin bence meçhul bir membadan ve Dörtgenlerden Alman şekli Ahund kurbanaali Hâlidî'nin matbu "Tevârih-i hamse-i ' şarkî"sinde

(S. 640-860) vardır. Oğuznâmenin, Reşideddîn'in "Târîh-i Alem"inde olan mufassal şekli Paris nushası (Suppl-Pera. 1364)ndan tarafından istinsah ve sonradan kitabın İstanbul'da Topkapı sarayının üçüncü Ahmed, Revan köşkü, hazine kısımlarında ve Damat İbrahim Paşa'da bulunan nushalarıyla kendim ve Abdülkadir tarafından mukabele edilmiş ve tab'ı hazırlanmıştır. Farişi olan bu oğuznâme benim yazmamda. 115 sayfa tutuyor. Bu oğuznâmenin Ebûlgazi tarafından tertip edilen Türk menşesinin nushaları Petresburg'da ve bir nushası da bendedir. Bunun Tomanski tarafından yapılan Rusça tercümesi Taşkent'te matbudur. Oğuznâmenin ilk Moğollar zamanında yazılan Uygur rivayeti ise Rıza Nur Bey tarafından Fransızca haşiyelerle neşredilmiş ve sonuna garp Türkçesine tercümesi de ilâve edilmiştir. Dede Korkut destanlarının Dresden nushası Kilisli Rifat Bey tarafından istinsah edilip İstanbul'da basılmıştır. Bu Oğuz rivayetlerinin "Salur Kazan"a ve diğer bazı kahramanlara ait parçaları Ebûlgazi'nin şecere-i Terâkime'sinde ve YazıcıOğlu Ali'nin Selçuknâmesinin Topkapı Sarayı Revan köşkü 1390 numaralı nushasının baş tarafındaki ilâvelerde bulunuyor. Oğuz rivayetlerinden "Alp Baması" (Bamsı Böyreğ) kısmının Türkistan'da maruf şekli (Alpamişa yani "Alp Bamsa") Abdülkadir tarafından tayin edilmiştir. Bu rivayetin Kazakça ve Karakalpakçası Kazan'da ve Taşkent'te birkaç defa basılmıştır. Diğer bir Kazakçası ve Rusça tercümesi Divay oğlu Ebü Bekir tarafından Taşkent'te, daha diğer bir rivayeti metni ve Almanca tercümesiyle beraber Radloff'un Türk halk edebiyatı örneklerinin üçüncü cildinde neşredilmiştir.

Köroğlu destanına ait kitabiyat Pertev Naili'nin bu destana ait tetkikatının sonuna (S. 249 - S. 256) ilâve edilmiştir. Karahanlılara ait rivayetlerin Türkçe ve acemce mufassal şekilleri gayri matbu kalıyor. Acemcesi'nin müteaddit nushaları Türkistan'da hususî ellerde ve Petresburg Asya müzesin-

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 5

de, Türkçeleri Berlin kütüphanesinde Martin Hartdmann külliyyatında bulunuyor. Bundan bazı parçalar Skow'un Şarkî Türkistan lisan örnekleri kitabında neşredilmiştir. Kırgızların Manas destanının metni ve tercümesi Radloff'un "Türk halk edebiyatı Örneklerinin beşinci cildindedir. Abdülkadir tarafından kısmen garp Türkçesine çevrilmiştir. Mufassal nushaları bir vakit Taşkent ve Bişkek'te tab'i hazırlanmıştır. Sonra galiba terkedil-

findan yazılan rivayetinin metni (Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi, N. 3786) ve Rusça tercümesi (Türkiyat Enstitüsü K. N. 3581) matbudur. Buğdan başka Türkiyat kütüphanesinde bu rivayetlerin Nogayca (N. 31-09), Karakalpakça (N. 3137), Başkurtça (N. 4977) lan bulunuyor. Bu rivayetler mezkûr şivelerde Arap harfleriyle basılmıştır. Abbaskulî Bakihanof'un "gülîstân-ı irem" nam eserinin Rusçası 1926'da Bakü'de basılmıştır (Türkiyat , No. 1643).

Muallim Arkadaşlarıma

Sen ne elde ve dilde gezen billur bir sağrak,
Ne de sıska bir göğşe takılan bir çiçeksin;
Seninde bu dünyada nasibin var; savaşmak!
Kayalarla güreşip dağlarda öleceksin.

Yoldaşlık ederekten gökte güneşle, ayla
Aşarsın tepe, ırmak; yürüsün ova, yayla..
Hayata ne biçimde geldinse bir borayla
Daha sert bir kasırğa içinde bileceksin

Kızıl Elma uğruna kılıç çekince kindan
Bahtiyarlık denen şey artık geçmez yakından;
Mes'ut olup gülmeyi sök, çıkar hatırından.
Belki öldükten sonra bir parça güleceksin.

Yüz paralık kurşunla gider "Hayat" dediğin
"Tanrı Yolu" uzaktır: erken kalk, sıkı giyin.
Yazık bütün Ömrünce okadar Özlediğin
Güzel Kızıl Elmana varmadan öleceksin

ATSIZ

di. Çingiz ve Temür destanlarının bir şekli kazanda 1813'd Xalfin tarafından neşrolunmuştur. Sonraki tabılarından birisi Türkiyat Enstitüsünde (N. 1719) vardır. Çingiz destanının Moğolca şekilleri gizli Tarih Altun Topçu Sanang-Çeçen nam eserlerde Potanın, Pozaniyef, Camsaranof ve diğerleri tarafından toplanan Moğol rivayetlerinde bulunmaktadır. Türkçe ve Farişi mufassal Temür destanı Taşkent'te basılmıştır.

Farişi Temür destanının bir kısmı 1922'de Sovyetler tarafından kıraat kitabı olarak tekrar basılmıştır. Bunların İstanbul'da nushaları maalesef bulunmuyor. Tokatmış ve Edüge destanının kazakça, Tobolca ve Kırımca rivayetleri Radloff külliyyatının III, VI, VII nci ciltlerindedir. III ve VI nci ciltlerin Almanca tercümeleri de vardır. Mezkûr destanların Çukan Velihan tara-

Türk destanının, millî Türk edebiyatını Türk halk edebiyatı esasında inkişaf, ettirmek uğruna çalışan ve çalışmak isteyen kalem sahipleri için istifade edebilecek bir şekil alması ancak bütün rivayetlerin şimdiki garp Türkçesi ne çevrilip "Türk destan ve rivayetleri külliyyatı" şekline sokulmasıyla husule gelebilir.

Türk millî kültürünü kendisine istinatgâh edinen millî Türk hükümeti buna ehemmiyet vermemelidir. Destanların ne gibi şartlarla tasnif olunabileceğini ilk makalemizde yazdık. Elbette bu işe teşebbüs edecek olanlar her şeyden önce kendi milletinin yaşadığı yerlerin coğrafyasını ve milletin muhtelif devirlerdeki içtimâî hayatını, hayat tarzını, kıyafet hususiyetlerini çok iyi öğrenmiş olmalıdırlar. Destanın meselâ on birinci asırdan

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 6

(yani Oğuzların garbe muhaceretinden) önceki zamana ait kısımları ile meşgul olanlar Türkistan'da bizzat bulunup, mesela Oğuz rivayetlerinde zikri geçen yerleri, ırmakları, dağları bizzat görmüş olsalar, şüphesiz, pek faydalı olacaktır. Muhtelif devirlerdeki içtimaî hayat, hayat tarzı ve kıyafetler için Taşkent, Urunburg, Moskova, Leningrat, Berlin gibi şehirlerin müzelerindeki Türk eserleri ve bilhassa muhtelif devirlerde yazılan minyatürlü eserler, meselâ Turfan minyatürleri ve Moğol devrinin minyatürleri bitmez tükenmez memba olacaktır. Uygur ve Moğol zamanı minyatürleri, ait oldukları zamanın hayatını öğrenmek için en esaslı ve en kıymetli membalar. Fakat onlardan hayatın nasıl öğrenileceğini de ayrıca öğrenmelidir. Bunun için mezkûr minyatürler üzerinde çalışan sanat müverrihlerinin tetkikatını okumalı. Usulünü bilmeyen bir Türk münevveri eski bir Türk minyatürüne bakar ve yanından geçer. Usulünü bilen bir Alman bunlardan zahirî hayatın bütün inceliklerini çıkarır. Eski hayatı hakikî membalarından öğrenip olduğu gibi gözümüzün önüne getirmeye alışmadıkça ne ediplerimiz millî tarihten bir temsil eseri yazabilirler, ne de ressamlarımız tarihî şahsiyetlerimizi eski yunan ve yahut eski Hendo-Cermen tiplerinde tasvir etmek rezaletinden kurtulabilirler. Nerede kaldı ki millî destan yazmak!...

Destanlar hiç bir zaman muttarit bir şekilde olmuyorlar. Ona muayyen şekli tasnif edici şair veriyor. Onun için her hangi bir tasnife musannifin sübjektif nazarları geçecektir. Meselâ geçen makalede destanların kaba taslak tasnifini gösterdim. Fakat orada sırf bir ilmî, tarihî makale yazdığım zannolunmasın. Orada ben daha ziyade millî destanımızı bir kül olarak anlayış tarzımı, yani indî nazarlarımı araya sokmuş umdur. Meselâ Kazak "Alaç Han"ı ile Câm-ı Cem'deki "Alanca Kara Han"ı, Manas riva-yetindeki "Kara Kanala tarihî karahanlıları birleştirmem

o nevidendir. Birçok destanî şahsiyetlerin hangi tarihî zat olduğunu biz ilmî surette ispat edebiliyoruz. Fakat birçokları var ki onların hangi devre ve şahsa ait olduğunu tarihen tayin kabil olmuyor. Meselâ mezkûr Alaç ve Manasta olduğu gibi umumiyetle halk rivayetlerinin bazı gayet karışık ve zıt noktalarına tarih karışamaz. O vakit bu zıt rivayetler arasından birisini seçmek artık şairin işi oluyor. Destan rivayeti er indeki tezatlar, destanı tasnif eden şairin hayaline, ibdâna geniş imkânlar veren noktaları teşkil eder. Meselâ Firdevsî'nin Şehnamesinde esaslı şüphesiz Türk destanlarından Alman bir Türk "Gürkser" in hikâyesi ve halk şair hâkimi "Sutuh'un hikâyeleri vardır. Bunların her hangi bir devreye ircama hiç bir tarihî esas yoktur. Demek bunların o veya bu devre ircai tamamıyla destanı tasnif edenin işidir. Bunun için destan tasnifi gibi bir mesele, meselâ Türkiye'deki Dil Encümeni, Tarih Encümeni, Kalk Bilgisi Derneği, Türkistan'ı öğrenme Derneği gibi ilmi cemiyetlere yükletilemez. O ancak şairlerin, yahut destanla uğraşan edebî dernek(Sercle)lerin işidir. Tarihçiler bunlara ancak yardım ederler ve destan madem kî tarihîdir, o edipler de tasniflerinde tarih çerçevesinden çıkmamalıdır. Bilhassa tarihî devirlerden birine ircai ilmen kabil ve yahut muhakkak olan rivayetlerde... Muayyen tarihî devirlere ircai her halde kabil olan ve yahut muhakkak tarihî olan rivayetlerden bazılarıyla bizim millî şairlerimiz şimdiden meşgul olabilirlerdi.

Onlar da şunlardır: 1) Efrâsiyâb-Tunga Alp ki kablemilât 625 yılında Medyahlarla olan muharebelerde hıyanet yoluyla ele geçirilerek öldürülen tarihi "Saka" kahramanı ile birleştirilebilir. 2) Oğuz rivayeti ki "Mete" ile birleştirilebilir. 3) Köroğlu ki 7-8'inci asırlarda Türkmenistan'da, Gürcan mıntıkasında yaşayan Sol-Türkmen beyleriyle birleştirilebilir ki bu sülâle nihayet Emevî kumandanı "Yezîd ibn Mühelleb" tarafından imha edilmiştir. 4) Çingiz. 5) Temür. 6)

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 7

Tokatmış, Edüğe. Bu rivayetlere ait menbalardan nispeten az çok istifade olunabilir. Bu rivayetlerle uğraşacak olanlar bir mah-fel teşkil ederek mesaî tarzı, mesela hiç olmazsa vezin, lisan hakkında müşterek esaslar tespit edip ona göre muayyen bir hedefe doğru hareket etselerdi elbette bazı neticelere varabilirlerdi. Böyle bir mesainin neticesi bütün bunları tasnif edebilecek umumî musanifin işine yarayabilirdi. Eski kozmogoni, ilk Türk, İran destanında Efrâsiyâb'ın halefleri sıfatıyla gösterilen Türk kahramanlarının hayatı, "Tatar-Moğol" "Türk-Oğuz", Oğuznâmede "Gün Han" rivayetinden sonraki yani Gök Türkler ve Karahanlılarla birleştirilen yabgu ve hakanlara ait rivayetler, Keza Karahanlılar, ve Manas zamanına, Çingiz'le Temür devirleri arasındaki vekayie ait rivayetler Türk destanının bugün üzerinde çalışması pek güç olan kısımlarını teş-

kil etmektedir, bütün bu "Kolay" ve "güç" olan kısımların hepsinin bir araya bir kül olarak tasnifi keyfiyetinin zamanımız için müşkülpeşentliği ona kıyas edilebilir. Fakat unutmayalım ki biz Türkler tarihte en güç ve en mudil büyük meseleleri halletmekten haz duymuş, en güç işleri ekseriya yalnız eğlence için yapmış olan bir milletiz. Türk destan kahramanlarından biri: Terekti öрге süyredik* Ters batağı sınısın dep* Tikli temir tondı Köp Kiydik* Tebinsigen Kimlerde* Terimiz qırğa çıqsın dep* yani "Biz yalnız ters dallarını kırmak için büyük Kavak ağaçlarını ince tarafından yokuşa çeken, üzerimizdeki ağır zırh ve tulgaları ekseriya ancak oyun günlerinde vücudumuzu hafifletecek ter çıkarmak için giyen adamlarız" diyor. Destanların tasnifi için Türklere bu enerjinin ancak bir kısmını kullanmak kâfi gelecektir.

Prof. Ahmet-Zeki Validi

Türkmen ve Özbek Musikileri

- I -

Yazan:

Viktor Belayet

Türkçe'ye Çeviren

Abdülkadir

"Türkmen musikisi"nin, orta Asya musiki kültürü içinde ayrı bir mevki vardır. Bu musikiye, Kazak - Kırgız ve diğer taraftan Özbek musiki kültürleri arasında mutavassit bir kültür nazariyle bakılabilir.

Kırgız - Kazak musikisi, bilhassa göçebe ve "savti" (Vokal) bir kültürdür; Özbek musikisi ise, yüksek "aleti" (instrumental) bir kültürdür; sonuncunun inkişafı, orta Asya'nın büyük siyasî merkezlerinin inkişafına bağlı kalmıştır. Türkmen musiki kültürüne gelince, o, aynı zamanda hem göçebe hem de aleti bir kültürdür: başlıca hususiyetleri, 1) Dahilinde kendisine nispetle daha eski olan Kazak - Kırgız musikisine mahsus

irticai (improvizasyon) prensibinin bertaraf edilmiş bulunması, 2) usullerin pratik bir surette işlenmiş bulunması, ve fakatbu işlenmenin daha yeni bir kültür sahibi Özbeklerde olduğu gibi Nazari bir şekilde nizama konmuş olmamasıdır.

Türkmenlerin bugün işgal ettikleri sahaya gelişlerinin tarihi VI'ncı asırdan öteye çıkar. 'Merkezî Asya'dan geldikleri tahmin olunuyor. Eğer hakikati hal böyle olsaydı, musiki noktainazarından hiç tetkik edilmemiş bulunan Orta Asya'da, Türkmen musikisine benzeyen bir musiki kültürü bulabilirdik. Lâkin, elimizdeki musiki malûmatına müstenit deliller, tarihî

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 8

malûmata büsbütün aykırı düşmektedirler: bir taraftan Türkmen musiki kültürü pek derin bir surette Türk musikisine merbuttur; diğer taraftan da, Türkmen musiki aletleri, Çin musikisi miyasyında değil Sümer aletleri miyasyındadırlar. İşte, bu hakikat, tarihî malûmatla barınması imkânsız bir tezat teşkil ediyor. Hakikat ne merkezde olursa olsun, diğer deliller de, Türkmen musiki kültürünü her halde pek eskiliğine şهادette mikttefiktirler.

Türkmen musikisi yalnız pek eski bir san'at olmakla kalmaz, pek bariz hususiyet-leri de vardır. Bu hususiyetleri bize vuzuhla anlatan şey, bizzat saz takımlarıdır.

Saz takımlarının heyeti umumiyesi, terkip itibarile pek mahdut olmakla beraber, tari-hî ehemmiyeti itibariyle basit değildir. Türkmenlerin başlıca musiki ateti "dutar" dır ki, yapılış itibariyle Kazak-Kırgız "dumbra" (tanbura)sına faik, Özbek dutarası ile ileri Asya'da ve Kafkasya'da münteşir aletlerden ise aşağıdır. Türkmen sazlarından diğer biri "gıcak" olup yakın şarkta bilhassa "kemançe" adile maruftur. Gıcak, Kazak - Kırgızlarda yoktur. Onlarda, bunun yerine, çok iptidaî bir alet olan telli "kopuz" kullanılır. Türkmenlerin kullandığı gıcak da, "yüksek musiki kültürü" ne sahip diğer ilerlemiş kavimlerin aletine nispetle çok iptidaîdir. Türkmenlerin üçüncü çalgısı "tüydük" (düdük)tür: bariz hususiyeti bulunan, kamıştan ve uzun bir flütüdür; eski Mısır abidelerinde resmi görülen flütlere benzer, Türkmen "tüydük"ü, diğer komşu kavim-lerdeki bu nevi aletlere, ezcümle Kazak-Kırgızların iptidaî "sebızgi"larına katiyen benzemez. Türkmen musiki kültürünü ve sazlarını böylece umumî bir şekilde gözden geçiriş bile, onun, Özbek ve Kazak-Kırgız kültürleri arasında bir mevki sahibi olduğunu gösteriyor.

Acaba, Türkmen musiki kültürün ü, bunlarla mukayese edince ne gibi bir hususiyetle mütemayiz buluruz ?

Türkmen musikisi, musiki tekâmül tarihinin ilk basamağını vücuda getiren Kazak-Kırgız musikisinin bariz bir hususiyetini, yani irticalî üslûbu bertaraf etmiş, kompozisyon üslûbuna geçmiştir. Bununla beraber, şi'riyetten vazgeçmemiş, Özbek musikisi gibi kendisini "yüksek musiki kültürü" sırasına çıkaracak musiki şekil [forma]ları icat edememiştir.

Türkmen musikisinin kompozisyon üslûbunca işlenmesi, Türkmenistan'da "bahşı" denilen profesyonel halk musikîşinasının zuhuruna yol açmıştır; "Bahşı" Homiros'da görülen eski Yunan "rapsod"larının aynısıdır. Bahşi, aynı zamanda hem hanende ve musikîşinas, hem de san'atının ananelerini koruyan bir musiki mümessilidir. Göçebe hayatının şeraiti dahilinde individüalist musikîşinas tipi olarak yetişmiştir. Arka-daşlarıyla müsabakalara girişmeyi, diğer yüksek musiki kültürlerinde — meselâ Öz-beklerde— el birliğiyle yapılan (kollektif) icraya tercih etmiştir.

Türkmen musikîsinin kompozisyon üslûbu, refakatlı [accompagne] tagannî kültüründe de amel olmuştur, işte bu cihet, irticalî, büsbütün tazyik etmese bile, çok müşkil bir hale koymaktadır. Kompozisyon üslûbu, bestelenen şiir eserlerinin lirik ve hissî unsurlarına temayülle onları takviye esasına istinat ettiği içindir ki "tabii" denilen musiki şekillerinin işlenmesine hizmet etmiştir, Bilhassa üç kısımlı şeklin tekevvinüne yaramıştır; üç kısımlı ortada kalanında heyeean coşkun nağmelerle yükselir; dahilî teşekkülleri itibariyle ise üçü de çok mürekkeptirler.

Türkmen musikisine ait bu kısa mülâhazalara, melodik ve harmonik teşekkülâtma it iki şey daha ilâvesi lâzımdır: dörtlü [kart] ve beşli [kent] yolu ile tonike inmek esasını gözetip, ve büyük "ton" atlaması kullanıp küçük ikili [sekond] fasılası kullanmaz, Türkmen melodisinin bu teşekkül de, mezkûr musikinin son derecedeki eskiliğim gösteren delillerdendir. Ayrıca, bu nağme geçitlerinin [pas-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 9

sages] teşekkülâtında diğer muhtelif imkânların tahakkukuna yarayan, ve diyatonic teşekkülün muhtelif nevilerine mahsus kromatik ses sıraları veren dahilî bir tenevvü de vardır ki, bu da, eski musikinin kültür seviyesinin ehemmiyetini gösterir.

"Dutara" ya mahsus olarak son derecede işlenmiş ve devamlı bir surette "iki ses" (deux voix) üzerine yürüyen tarz da, Türkmen musikisinin kültür seviyesine delâlet eder.

Bu "iki sesli" musiki, Hukbald (milâdî X'ncu asır)ın eserlerinde gösterildiği veçhile mü-rettep orta devir "organum"larının, "iki seslilik" (diaphonie prensiplerinin aynısıdır; şu farkla ki, Türkmenlerde nazârî cihetten işlenmemiştir [1].

[1] Krunuvastanın "organum" nam (iki ses) san'atını şarktan garba götürün vasıta, ilk Hıristiyanlık mabedinin -yani şarkın- garba giden "Org" çalgısı olmuştur; (organum) adı da org [Erganon, Orgonon]dan gelir. Aynı çalgının nasturî mabetleriyle pek erkenden Türkmen illerine de girdiği Belçikalı seyyali rahip Rubrukis'in bir kaydından anlaşıldığına göre, M. V. Belayef'in bahsettiği (iki sesli Türkmen musikisi) o asırlardan yadigâr bulunmak lâzım gelir. Evvelce de yazdığım veçhile, gerek M. V. Belayeef ve gerek diğer bir iki müsteşrika hatırlattığım bu meselenin ehemmiyeti, şark ile garp arasındaki musiki ve kültür alışverişlerini tetkik edenlerce anlaşılır.

K. MAHMUT RAGIP

medeniyetin çabucak tesiri altına girdiler (Hıyva yahut eski Harzem kültürü İran, kültüründen daha eski sayılmaktadır; hakkında, milâttan evvel VI'ncı asra ait, vesikalara müstenit malûmat vardır). "Yüksek musiki kültürü" denilen musikiyi de bu medeniyetle beraber aldılar, işte gene bu musikidir ki bugün (Klâsik Özbek Musikisi) tesmiye olunuyor.

Özbekler, beraberlerinde Türkistan'a ne getirdiler? Bugün kullandıkları sazlara göre hükmedersek, Türkmen musiki kültüründen ziyade Kazak-Kırgız musikisine kardeş olan bir göçebe musikisi getirmişlerdir.

Bugünkü Özbek orkestrasında Kazak- Kırgız kopuzunun mevcudiyeti, Özbek musikisinde, Türkmen musikisine nazaran daha eski bir devreye aidiyetini bildiğimiz Kazak-Kırgız göçebe musikisinin her halde dahilî bulunduğu delildir.

Özbekler Türkistan'a kendi göçebe musikileriyle birlikte geldikleri zaman, buralarda, saf ve temiz halde bir orta Asya musiki kültürü bulamadılar. Buldukları yerli musiki kültürü, muhtelif milletlerin tesirine maruz kalmış bir halitadan ibaretti. Merkezinde bugünkü (Klasik Özbek Musikisi) denilen musiki bulunuyordu.

-II-

Özbekler, Özbekistan'a XVI'ncı asırda fatih kavim sıfatıyla gelerek Türkistan ve Horasanı tahti itaatlarına aldılar. İsimlerini Altın Orda hânı "Özbek"ten almışlardır. Bütün delillere göre, Kazak-Kırgızlara en yakın kardeş kavim Özbeklerdir.

Kazak-Kırgızlar da aynı Altın Orda'dan çıkmışlardır. Lâkin, bunlar, muayyen bir tarihte değil, oradaki devlet nizamlarına itaatten istinkâf ederek, serbest yaşamak arzusuyla, vakit vakit, teşkilâtsiz kaçan gruplar halinde gelmişlerdir. Türkistan ve Horasan'da Orta Asya'nın en eski medeniyet mntıklarının tutarak bu

Bu musiki, o zaman, kadim tarz [arcbaique] mucibince tanzim olunup, arhaik alet olan diyatonic tanburaya rabten sun'î bir surette saklanmış resmî musiki idi. Üzerine şarkın tasavvuf mezhepleri çökmüş olan bu musiki, aynı zamanda dinî âyin ve saray musikisi idi de. Türkistan'da bu klâsik musikiden başka bir de askerî musiki vardı ki, Zuma, Gerünnay (Bakırdan mamûl işaret borusu), ve Nakkarelerden ibaretti. Bunlardan başka, Avrupa flütlerinin selefi [ve menşei Çin olan] "Nay", Arap-Hint "Rubab"ı, ve şarka has Dabul = Doyra (ki Türkmenlerde' yoktur) vardı. Bunlara ve tarihî ehemmiyeti az olan diğer sazlara, Özbekler, kendi Kopuz ve Dutarlarını da ilâve etmişlerdi. Özbeklerin, bu muhtelif aletlerin kendilerindekilerden

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 10

daha mütekâmilleri de Türkistan'da bulmuş olmaları muhtemeldir. Mezkûr sazlar ile musikiler, Özbekîstan'ın şehir hayatında şu veya bu şekilde mevcudiyet göstererek, cemiyete hep birden tesir ve Özbek orkestrasındaki bugünkü "Olimpiyat"larda gördüğümüz şeklini alıncaya kadar rolleri namına mücadele etmişlerdir.

Yukarda bahsi geçip bugüne kadar tamamıyla tahlil olunamayan muhtelif millî tesirler neticesinde, Özbek musiki kültürü, klâsik ve halka mahsus menberleri vuzuhla ayırt edilecek muayyen bir şekil almıştır. Özbek musikisi hakkında umumî bir görüş elde edebilmemiz için, mezkûr klasik ve halk musikilerinden âtîde kısaca bahsediyoruz.

Özbek klâsik musikisi, ıstılahları [terminologie] ve teşekkülâtı itibarıyla eski Arap-Acem musiki kültürünün bugünkü bakiyesidir. Bu musiki, VIII'nci asırda Bağdad'da Abbasilerden Hârûn el Reşîd sarayında kullanılıp, şimdiki Özbek klâsik musikisine yakın bir şekil ve halde bulunuyordu. Halife Hârûn el Reşîd, Acem musikînas ve nazariyatçısı olup "bitaraf üçlü" (tierce neutre)yü hesap ve onu telli musikiye ithal eden meşhur Zalzal'i zindana atmıştı. Özbek musikisine ait tanburadaki büyük ve küçük yedili (septieme) arasında bulunan fasılaya ait "meyan" ıstılahı, ve tanburadaki seslerin tam sırasının tecrubî bir surette tayini keyfiyeti, hep, bütün bu şeylerin Zalzal'in bitaraf (üçlü) ve (altılı) nazariyesinin amelî bir surette tatbikatından ibaret olduğu iddaamıza imkân bırakmaktadır.

Bunlar haricindeki diğer deliller de, Özbek musikisinin menşesine (yani, bunun aslı Arap-Acem musikisi olduğuna) dair yukarıda ileri sürdüğümüz fikirlere kuvvet verirler. Mamafih, Özbek musikisi, prototipininkinden ayrı, kendine mahsus bir sistem icat etmemiş de değildir. Bu sistem, "Şeş Makam" denilen makamlarda şe'niyetini ka-zanmıştır. Şeş makam, altı melodi sırasıyla telif olunmuş bir daire

(cycle) den ibarettir. Büzürk, Rast, Neva, Irak, Dügâh, Segah; cümlesi, şimdiki Özbekistan'da, yalnız ananevi bir rivayet gibisaklı bulunmayıp, sureti mahsusada meydana getirilerek (Harzem Notası) denilen musiki yazısı ile de tespit edilmişlerdir. Harzem notası, hususî bir saz tabulaturası şeklindedir, tanburada çalınmak üzere icat olunmuştur; 1923 senesinde meşhur orta Asya musiki etnografı V. A. Uspenski tarafından eski Buhara'da yazılarak 1924 senesinde Buhara Maarif Nezareti tarafından neşre-dilmiştir. Yakından tetkiki neticesinde anlaşılıyor ki, "Şeş Makam" sıra teşkilatı itibarıyla tam manasıyla halis ve temiz bir daire (cycle) değildir. Şu makamlar da mezkûr altı makam teşekkülüne dahildir: Uşak, Ba-yat, Çargâh, Acem, Pençgâh, Hüseyinî, Azal, Muhayyer, Hare, Eviç, Sabâ, v.s. "Şeş Makam"ın Harzem rivayetinde ise, Mâhûrân, Hicaz ve NevruzHâre makamları vardır. Molödi tertiplerinin bu suretle üst üste toplanışındaki tarih karışıklıklarının halli, şark musikisi müdekkikleri için pek dikkate şayan bir mesele ise de, bizi burada Özbek klâsik musikisinin yalnız sun'i (faotice) cihetleri alâkadâr etmektedir.

Sun'î cihetlerin izahı sırasında en evvel bu (makam)ların şekillerini anlatalım. Yukarıda ileri sürülen fikirlerden anlaşıldığı veçhile, Türkmen musikisi, "tabî" şekillerden yani, heyecan meselelerini hal sadedinde verilen cevapların tevhit ettiği şekillerden ibarettir; Özbek klâsik musikisinin ise, "aklî" (rationnel) ve "mücerret" (abstrait) şekiller icadına çalıştığını gördük. Yukarı teşekkülde [texture], musikinin heyecanla yükselmesi prensibi büyük bir rol oynarsa da, ayrıca, her kısma mahsus birçok haricî düsturlar (Normes) mucibince de tanzim edilir. Meselâ, her makamın birinci şekli olan "tasnif" bir takım "Sar Hâne" yani kıta (Couplets)lerden müteşekkildir. Bunlar, değişmeyen nakaratlardan ibaret olup "Bazgöy" tesmiye olunurlar. Yine bu kıtalar, şu veya bu melûdi tertiplerinde bir

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeller için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 11

biri arkasına tevali edip ber dereceden başlarlar. "Bazgöy" (Nakarât) tekerrürleri, aşağı iniş adımları (SequeNce) şeklinde yapılır. "Sakil" şekli ise (ki kablelislâm Arapları tarafından icat olup şark musikisinin en eski şeklidir) daha mürekkeptir: Burada "Serhâne" ile "Bazgöy"ün nöbetleşmesi esas mahfuzdur. "Serhâne" ile "bazgöy"ün tulleri her zaman için muayyendir. Bununla beraber, gerek "serhane" ye ve gerek "bazgöy"e "Evfari Sakil" ilâve olunup, bu onlara nazaran iki defa kısadır. Büyük "sakil" lerde, Serhanenin adedi, birkaç Evfari Sakil ile birlikte [Evfari Sakil burada altıya kadar olur] yediye çıkar. "Şeş Makam"ın her biri başlıca iki "şube" ye ayrılır: birincisi aleti olup "Müşekkelât" adını alır; diğeri ise savti olup aleti ile birlik te icra olunur, "nasir" [Nesir] adını alır.

Her "müşekkelât"ın zarurî kısımları şunlardır: Tasnif, Terci, Gerdun, Muhammes, ve Sakil. "Naşir" in zarurî kısımları: Ser ihbar (Mukaddeme yerine), Telkin, bir kaç Naşir, ve batime olarak Evfar ki dans numarası karakterindedir. Ser ihbar, Telkin ve Naşirler arasında ufak musiki şekilleri de vardır ki "Ta-

"Şeş Makam"ın tertip tarzı hakkındaki bu bilgilerimizden anlaşılıyor ki, bu şark şekli dahilinde, Avrupa'nın aleti musikisinin "prototype"ini buluyoruz.

Şarkın romanlarında da, aynı veçhile Avrupa şövaliye romanlarının prototipini buluruz, işte, bütün bunlar, Özbek klâsik musikisine en kıymetli bir musiki abidesi nazarıyla bakmamızı, onu saklayıp himaye, tespit ve tetkik etmemizi icap ettirmektedirler.

"Şeş Makam" kisvesi altında tezahür eden Özbek klâsik musikisi, Özbekler nezdinde musiki edebiyatının inkişafına çok yardım etmiştir. Bu klâsik musiki şekil'leri mucibince telif olunmuş bir çok Öz-

Türkistan Musikinasaları - Gıçakçı (solda), ve dutaracı

rannam" [terennüm] tesmiye olunarak ekseriya grup halinde bulunurlar (sekiz "Tarannam"a kadarlık gruplar halinde).

Şeş Makamın her kısmının kendine mahsus bir ritmi bulunup "usul" adını alır. Bu gibi ritimlerin veya ritim formüllerinin adedi ki dabullarda icra olunup pek mürekkep ve uzundurlar Buhara rivayetince yirmi sekizi bunlar; Tesnif, Sâkî Nüme, Gerdim, Muhammes, Sakil, Ser İhbar, Telkin, Kasır, Üfar, Çanbar [Çenber], Semaî Süvari, Çâpanzed, v. s..

bek parçalan da vardır ki, inak anılara dahil olmamış, veya dahil olup da sonradan ayrılmışlardır. Bu ' şekillerde, ufaklardan daha ufaklara geçmek suretiyle en nihayet Özbek musikisinin halk musikisi kısmına dahil oluruz. Özbek musikisi Türkmen ve Kazak-Kırgız musikisinden ayrılır; çünkü, göçebe kültür musikisi olmayıp şark şehir hayatının mahsulüdür.

Özbekistan'da cemiyet musiki hayatı çok inkişaf etmiştir, inkişafın derecesi bilhassa "temaşa" denilen halk musiki

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 12

bayramlarında görülür. Hokkabazlık ve diğer oyunlarla karışıktır. Bu bayramlara mahsus halk türkü sekilileri ve dans musikisi şekilleri telif olunur ki, muayyen şekilleri, melodi çizgilerinin vuzuhu, ritmik icatları ile temeyyüz ederler. Özbek musikisi, birçok cihetlerden diğer şark

kavimleri musiki mahsullerine benzer. Şunu da işaretleyelim ki, Özbek halk-musikisi, asrı bir şekilde işlenmeğe pek elverişli malzeme verecektir. Bu musikide, cemiyet hayatı ve el birliği (Collectivisme) vardır. Halbuki, göçebe musiki kültüründe, bu unsur mefkuttur."

Pendar'ın Kasidesi (Ode)

Novaî

Mukayesesi için Pendar'ın üçüncü Pifi kasidesini [kablemilâd 522—448] alıyoruz. "Apollon'un altın lirine".. Bununla, Türkmenlerin düdükte çaldıkları (Novaî) melodisini mukayese ediniz {V. Uspenski ve Belayef, "Türkmen Musikisi", sayfa 196). Gerek melodi ve gerek inşâ itibariyle müşâbehetleri büyüktür. 8u benzeyiş, her iki melodide müşterek oları şu şema ile ifade olunabilir:

Yukarıya müteveccih ok ile gösterilen not makamın "tonikası" (kararı)dır.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeller için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 13

Klâsik Özbek Musikisi

Классическая узбекская пьеса

Büzürk makamının birinci kısmının baştan üç kuplesidir. Tasnif denilir ki, melodi demektir. Bütün parçanın tertip tarzı, her kıtanın kendinden evvelkine nazaran bir perde yükselmesi esasına istinat eder. Bu kıta, hiç değişmeyen Bazgöy'ü vücuda getirir. II ve III'üncü kıtaların mukayesesinden anlatılacağı veçhile, kıta başlangıcının bir perde yükselmesi neticesinde ikinci ile üçüncü kıtalara nazaran tulü iki ölçü uzar. Kıtaların melodik tertip tarzı, (aşağıya inme) esasına müstenittir. Bu tasnifde 111 kıta vardır. En sonumcusu, birinci oktavin La notasından başlayan, 18 ölçülük ve aşağıya doğru inen bir çizgiden ibarettir. Özbek klasik musikisinin diğer makamları başka şekilde telif edilmiş bulunurlar. Bu misal, Uspenski'nin Buhara'daki tetkikleri üzerine 1924'te neşrettiği -Şeş Makam- dan alınmıştır.

Özbek Halk Musikisi

Народная узбекская мелодия

Bu Özbek dans melodisi, Türkistan'ın ilk halk musikisi müdekkiki Ayhorn'un eserlerinden alınmıştır. Tetkik ve tashihsiz olarak aynen iktibas ettim.

Şu Rusça mecmuadan:

"Proletarski Muzykant".

No. 5, 1930, Moskova ; Sayfa 27.

Hamiş— Elyevm Orta Asya'da Türk musikilerini tetkikle meşgul bulunan M. Viktor Belayev, Moskova'dan bu makalesiyle birlikte bana gönderdiği mektubunda, evvelce tercümelerini karilere bildirdiğimiz makalelerinin daha ziyade halka mahsus şeyler olduklarını, bugün tercümesini bildirdiğimizin ise bu vadideki en etraflı yazısı olduğunu, ve yeni tetkiklerini de bildireceğini yazıyor.

KÖSE MİHAL ZADE
MAHMUT RAGIP

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 14

KERKÜK MANİLERİ

Toplayan: Müderris zade Salâhattin Sait

Bugün siyasî hududumuzun dışında kalan "Kerkük" asil ve halis bir Türk memleketidir. İlk Oğuz istilâsında Türkleşen ve o zamandan beri Türk kalan bu saha bilhassa "Bayat" Oğuzlarıyla meskûndur. Halk edebiyatı bakımından çok zengin, olan Kerkük'ün bu millî mahsullerini peyderpey neşredeceğiz:

Görse dal

Bülbül konar görse dal.
Göz sarraf gevil [1] dellal
Kalbe danış göster al

Bülbülün şak [2] la vurur
Ne yaman vakla vurur
Hudam meni vuruplur
Ulanmaz halk la vurur

Böyle bağlar
Yar başın böyle bağlar
Bülbül ağlar gül açmaz
Yıkılsın böyle bağlar

Gülü naz
Bülbül eyler güle naz
Girdim dost bağçasına
Ağlayan çok gülen az
Bülbül gözü [3] kör olsun
Sen öğreldü [4] güle naz

Hârâbat
Mâmur olmaz hârâbal
Yiğidi serden eyler
Yaman yoldaş harap at

[1] Gönül.
[2] Tekme, tokat.
[3] Gözün.
[4] Öğrettin.

Dağlar tekin [1]

Derdim var dağlar lakin [2]
Kalbim böyle virandır
Kış günü bağlar tekin [3]
Baykuş girse hofeyler [4]
Harabe damlar tekin [5]

Coşgunam cosdum gine
Gam haddi aşdı gine
Gellim dost bağçasına
Gonca saç açdı gine

Seksen düğün [6]
Sinemde seksen döğün [7]
Husnu [8] meydana geldi
Ay batlı seksendi. [9] gün

Zaman kalır
Gün gider zaman kalır
Yıkılır yüce dağlar.
Tozu bir zaman kalır

Sence mal
Yok kimsede sence mal
Ay çihar gün dolanır
Sen gösterirken cemal

[1] Issız.
[2] Gibi.
[3] Issız.
[4] Korkar.
[5] Issız.
[6] Dert.
[7] Ateş yarası.
[8] Hüsnün.
[9] Şaşırdı.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 15

Kırgızistan Cumhuriyeti Tiyaşan dağlarındadır. Sabık Fergana ve Yedisu Vilayetlerinden teşkil edilmiş olup hükümet merkezi "Pişpek" (Bugünkü adı "Fronza") şehridir. Meşhur (Isık göl) Kırgızistan'dadır.

Kırgızlar tarihen pek eski zamanlarda malûm olan Türk kavunlarından biri olup eski vatanları (Yenisey) başlarında idi. Yenisey sahillerinde eski Türk harfleriyle (Orhon harfleriyle) yazılmış bir çok âbidelerin bunlara ait olduğu anlaşılmaktadır.

Kırgızistan Cumhuriyeti yedi kantona (eyalete) ayrılmıştır.

- 1) Fronza (Pişpek) kantonu; merkezi Fronza (Pişpek) selindir.
- 2) Celâl Âbâd kantonu; merkezi Celâl Âbâd şehridir (Sabık Fergana vilâyetinin Endi can kazasına merbuttu).
- 3) Karakol kantonu; merkezi karakol (Eski Rus haritalarında Prjevalsk) şehridir.
- 4) Narın kantonu ; merkezi Narın kasabasıdır.
- 5) Oş kantonu: merkezi Oş şehridir (Sabık Fergana vilâyeti).
- 6) Talaş kantonu.
- 7) Çou kantonu (Bu son iki kantonun merkezi Fronza'dadır).

1926 nüfus sayımına göre Kırgızistan'ın nüfusu 993.115'tir.

Bu nüfus şu suretle ayrılmaktadır:

Kırgız - Kazaklar	662.937
Özbekler	109.776
Başka Türkler	25.929
Arap - Tacikler	3.202
Türk ve İslâmları hepsi	801.844
Sair Asyalı Kavımlar	13.492
Ruslar	170.897
Avrupalılar	6.882

Şu suretle Kırgızistan ahalisinin % 80,6'sı Türk ve islâm; %'18'i Rus ve Avrupalı; % 1,4'ü de sair Asyalı kavımlardır.

Kırgızistan ahalisinin 118.666 si şehir ve kasabalarda yaşıyor ki bütün nüfusun % 11,9'u demektir. Şehir ve kasabalıların % 40,5'i Ruslar, % 56,7 si Türk ve islâmlar, % 2,8'i sair Avrupalı ve Asyalılardır. Cumhuriyetin merkezî olan Pişpek (Fronza) şehri ve ayaleti sür'atle Ruslaştırılmaktadır. 1911 yılına ait İstatistik malûmata göre Pişpek şehrinde 14 bin nüfus olup bunun % 57'si Rus, %43'ü Türk idi. Eyaletin (o vakit kaza) nüfusu 236.000 olup % 17 si Rus, %83'ü Türk idi. 1926 nüfus sayımına göre Pişpek'te 36.599 nüfus olup 74'ü Rus ve Avrupalı, % 26'sı Türk'tür. Eyalette ise 120.093 nüfus olup % 79'u Rus ve Avrupalı, % 21 i Türk ve islâmdır.

Keza 1911 yılı hesabına göre (karakol) (eski haritalarda Prjevalsk)ın 15.000 nüfusu vardı. % 40 ı Rus, % 60'ı Türk ve is-lâmdı. Kaza ahalisi ise 156.000 nüfus olup %14,8'i Rus, % 82,2'si Türktür.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 16

1026 nüfus sayımına göre ise karakol şehrindeki ahalinin % 56,5'i Rus, % 43,5'i Türk'tür. Bütün eyalette ise ahalinin % 31 i Rus, % 6' ü Türk'tür.

Bu iki misal Kırgızistan'ın ne korkunç bir sür'atle Ruslaştırıldığını göstermektedir. Ruslaştırma siyasetine maruz kalan mıntıklar Kırgızistan'ın en münbit yerleridir. Özbek ve Kırgız köylüleri dağlara kovulmakta ve bütün istihsal vasıtaları Rus muhacirlerine verilmektedir. Bunun kötü neticelerini gösteren dehşetli rakkamlardan bir kısmı çocuk istatistiki rakkamlarıdır:

1 —11 aylık çocuklar:	
Kırgızlarda:	13.706
Özbeklerde:	2.185
Ruslarda:	8.782
Sair kavunlarda:	1.138
Bütün Kırgızistan'da:	24.899

Bu rakkamlara göre her yüz Kırgız ve Özbek nüfusuna 2 çocuk, her yüz Rus nüfusuna ise 5 çocuk isabet eder.

Bir aylıktan 4 yaşma kadar çocukların yekûnu bütün Cumhuriyet'te 154.180 olup her yüz Rus'a 17,5, her yüz Kırgız ve Özbek'e 15,2 çocuk isabet eder.

10 yaşındaki çocuklar bütün Cumhuriyette 19.026 olup her yüz Rus nüfusuna 3, her yüz Kırgız ve Özbek nüfusuna 2,8 isabet eder.

Görülüyor ki bütün ülkenin servetini ve idaresini elinde bulunduran millet yalnız muhaceret yoluyla değil, aynı zamanda tabii doğum yoluyla da çoğalıyor. Vaziyet böyle devam ederse Kırgızistan Türklerinin istikbali çok tehlikelidir.

Abdülkadir

Görüşler

Vatandan Bir Köşe

Baharın Trakya ufuklarında berraklaşan sabahını Doğanca yollarında ayazlıyoruz. Altımızda, keçi gibi sarp dağ yollarına tırmanan yıllanmış eski bir Ford, çakar almaz var.. Gittikçe uzaklaştığımız Ergene nehri bir mavi çizgi gibi kaldı. Bodur ormanlar.. Mazinin, korkunç harplerin bütün tahripkâr ifadeleri oluyor; kilometreler yıkılıp çatılan köy yığınlarının kalbimde acıklı ihtizazlarını çoğaltıyordu. Bilmem neden baharın hu güzel tabiatı canlandıran görünüşünde ben derin bir hüznü duyuyordum. Hırpalanan bir güzellik gibi, bir vakit göklere uzanan ormanlarla dolu olan bu yerler bugün dümdüz. İşte iki saat buralarını aştıktan sonra hidrellezin ilk cumasının tes'it edildiği dallığa geldik. Oh.. Ne kadar hayret etsek yine az. Asırlaşmış,

göklere serpilmiş ağaçlığın gölgelediği büyük bir saha. Kuşların cıvıldaşan şiiri baharın en tatlı bir teranesi gibi içimize ve ruhumuza tatlı bir sevinç getiriyor. Bu tatlı hava ile şişen ciğerlerimiz taze bir hayat ile bizi canlandırıyor. Evet hayret ediyorduk. Çünkü kökleri bile çıkarılan bu ormansız kıt'ada bu taze vâhe. Bu büyük gölgelik nereden kalmıştı. Saatler geçtikçe kaynaşan bir hayat başlıyordu. Bu hayatın çok cazip ve canlı yerleri vardı. Uzaktan Meriç sahilini ve Yunan hududunu seyrettiren bir tepeye doğru, ağaçlık kâmilten civarın Ali Bey, Nasuh Bey ve sair kızılbaş köylüleriyle dolmuştu, ipek atlastan muhelif renklerle süslenen şalvarlı, bakir köy yosmaları, levent endamlarının bütün kıvranımları, İri kömür gibi kara gözlerinin bütün

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 17

canlılıklarıyla bu en kıymetli bayramlarını kutluluyorlardı. Tepedeki metruk bir kızılbaş tekkesi bu kalabalık dairenin merkezi gibiydi. En serseri nazarlarda bile oraya karşı manevî bir iptilâ görüyordum. Hiç bir hareket yoktu. Bütün ifadeler bakışlardan ve duruşlardan ibaretti. Bu muhteşem ağaçlar birer aziz gibi görülüyor, onların hiç birisinden bir dal bile koparılmıyordu. Curcuna ve horaların da bir hususiyeti vardı. Bu köylülerin eskiden beri âdetiymiş... Onların en mübarek gün saydıkları bu günde kız ve erkek bekârların ayrı bir hayatı ve bugüne mahsus bir eğlence ve saadet istiklali olmuş. Fakat bunun için de yabancıların ve kasabalıların olmaması lazım. Bütün köy kızları bir araya toplanırlar, çalgı çalarlar ve hep birden oynarlarken o köyün bekâr delikanlıları da onların etrafında bir halka çevirirler ve yosma yavuklularını o günde seçerlermiş. Aralarına kafiyen evli bir insan

almazlarmış.. Ve o gün onlara her günah sevapmış... Yalnız emelleri söndüren hamleler müstesna. Şaraplar içilir, gönüller aşkın bütün taşkınlıklarını yarmış, işte bütün bunlar yalnız burada, yalnız bu gölgelikte, bu subaşında olurmuş. Sondadan anladık ki bu büyük koru, ağaçlarından bir dal koparmakla ebedî ve ilâhî bir aforoza uğramak itikadıyla saklanabilmiş.. Bu nokta bana çok hisli göründü. Başka mıntikalardaki köylerde hemen her görüştüğüm insan bana bir memlekette ormanın kıymetini ve faydasını lâyıkıyla anlatıyordu. Fa-kat onlar yine kesiyorlardı. Hükümet çetin bir memnuniyetle ormanlardan ağaç kesilmesini menettiği halde yine ormanlar biti-yor, ne maarif ne de tedbir buna mâni olamıyor, fakat köhne ve sun'î bile olsa küçük bir itikat bu illeti bıçak gibi kesiyor... Demek ki mefkure ve prensiplerin ebedîliği onları vicdanda hükmedecek bir itikat haline getirmekle oluyor.

Nejat Rıza

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 18

Basılmamış Bektaşî Şiirleri

Toplayan: M. Şakir

- 2 -

Meşâyih cem'olub bizden işitdim imtihan ister
Ana benzer ki îsâdan yahudiler nişan ister
Verenler pacını gönlün değıldir fırka-i nâcî
Mücerred fahr ü fahr olmuş.... tıfl-i zenâu ister
Tama'la zâtını tutmuş gene şehvet-perest omuş
Zenane sim ü zer takmış gece gündüz falan ister
Bu yetmez mi cihanın ciyfesî ey kelb ulan mülhid
Göremez kendi ahvâlin hak ehline ziyan ister
Adüvv-i hanedanın canına hezâr lanet olsun Rızâdır zikr ü
teşbihi her dem yalan İster
İder baykuş gibi hû hû işitmez hakkı... sanmış
Unutmuş hakkı ol gafil ebed kılmak fiğan ister
"Nasibi" lâ fetâ illâ Alî her dem bedem söyler
Havâric hasmına salmış hemen dökmekte kan

- 3 -

Ey şâh-ı mülk-i vilâyet hakkın kudret eli
Ehl-i fakrın pîşivâsı bâğ-i irfanın gülü
Buy-i hüsnün hasretiyle zar eder can bülbülü
Beyt-i hakkın dergehinde boş kesib dedik beli
Esselâm ey hâdi-i râh-ı hudâ nesl-i Alî
Esselâm ey kutb-ı âlem Hacı Bektâş Velî
Almasın ey kutb-ı âlem senden özge canımız
Mülk-i tende sensin ey şâh ruhumuz sultanımız
Lütfunu gözler müdâim dîde i giryânımız
Umarız afv edesin bu yoldaki noksanımız
Esselâm ey hâdi-i râh-ı hudâ nesl-i Alî
Esselâm ey kutb-ı âlem Hacı Bektâş Velî
Sensin ey pîr-i hidâyet râh-ı hakka rehnümâ
Mazhar-ı zât-ı nübüvvet vâsıl-ı sırr ül-Alâ
Hem dahi makbûl-i hazret hem gürûh-i enbiyâ
Kil inayet baş açık yalın ayak geldim sana
Esselâm ey hâdi-i râh-ı hudâ nesl-i Alî
Esselâm ey kutb-ı âlem Hacı Bektâş Velî
Ey şehinşâh-ı Velayet Mustafânın hakkıçün
Cism ü canı enbiyâ ol Murtazânın hakkıçün
Şalı Hasan hem şâh Hüseyin-i kerbelânın hakkıçün
Bendene lûtf eyle ol Zeyn el-Abânın hakkıçün
Esselâm ey hâdi-i râh-ı hudâ nesl-i Alî
Esselâm ey kutb-ı âlem Hacı Beklâş Velî
Ol Muhammed Bakır ü Cafer Musanın aşkına
Hem Rızâ ve şâh Taki ol bâsâfanın aşkına
Hem Nakî ve Askeri Mehdî-i zamanın aşkına

"Nazmi" ye lûtf eyle şâhim hudânın aşkına
Esselâm ey hâdi-i râh-ı buda nesl-i Alî
Esselâm ey kutb-ı âlem Hacı Bektâş Velî [1]

- 4 -

Zahidâ hak için ol şehinşah cud ü ekmeli
Ahmed-i Muhtâr'a vahyetti kitâb-ı münzeli
Nâzenînîm Ahmediyim Hayderiyim ben beli
Bana besdîr bir Huda ve bir nebi ve bir velî
Lâ ilâhe ill'allah hüve'l 'alî-y el-müncelî
Lâ nebi illâ Muhammed lâ fetâ illâ 'Alî
Meclis-i rûz-i ezelde çünkü ikrarım budur
Dînini imanım budur gönlümde esrarım budur
Zinde oldukça vücûdum dilde ezkârım budur
Can feda ettikte ahir ki giiftarım budur
Lâ ilahe
Lâ nebi
Cular akaçlar taşlar gûhlar hâmûniar
Nüh felek cins-i bahrî semek nevv'-i beşer
Sâkinân-i arş ü ferş encüm ü şems ü kamer
Hep lisânı qâl ü hal ile bu beyti zikreder
Lâ ilahe
Lâ nebî
Mânâ-yi hükm-i resulü çünkü iz'ân eyledim
Dildeki cem'iyeti vehm-i perişan eyledim
Mezheb-i irfanımı âfâka i'lân eyledim
Ey Muhammed ümmeti ben böyle imân eyledim
Lâ ilâhe
Lâ nebî
Milletim ehl-i tarikat halikim rabbim Hudâ
Mezhebim râh-i muhabbet şart-ı imanım fetâ
Kıblem eberi Muhammedir imamım Murtazâ
Dîn-i islam aşikârdır ne lâzım ihtifâ
Lâ ilâhe
La nebi
Bende-i âl-i abayem Hayderiyem hayderî
Hâsıl-ı her muktezâ-yi meşreb-i peygamberi
Ey "Nazif" bu yolda kurban ederim can ü seri
İtikadım böyledir "nahnü kasemnâ" dan beri
Lâ ilahe
Lâ nebî

Bitmedi

[1] "Bektaşî Şiirleri"nde [S. 435] bu namda bir şair vardır.
Fakat orada -bizdeki kayda göre "selâmname-î hazret-i pir
unvanını taşıyan bu manzume yoktur. Bunun, "Bektaşî
Şiirleri"nde mezkûr "Nazmi" ye ait olması muhtemeldir.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 5

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 19

Gazeteler ve Mecmualar

Toros: iki aydır sesi çıkmayan Toros, büyük "fevkalâde bir sayı" ile bu boşluğu doldurdu. Sütunlarının birinde kendi hikâyesini, ve intişarı esnasında rastladığı müşkilâtı anlatan bu güzel mecmua, diğer bir yerinde, Eylül'den itibaren ayda bir muntazaman çıkmayı vaad ediyor, biz de bunu temenni ediyoruz.

"Toros"un bu fevkalâde sayısı — ki muntazam küçük nüshaları arasında ara sıra emsalini görmeyi çok isteriz — mutad neviden yazılardan başka, büyük bir emeğin mahsulü olan iktisadî ve mahallî tetkikleriyle dikkati celbediyor. Mersin'i ve geniş interlandını, Türkiye'nin bu zengin mıntıkasının faaliyeti ve ihtiyaçlarını öğrenmek isteyenler "Toros"un bu kıymetli yazılarını okusunlar. Bunların hepsini hülâsa etmek imkânsız olacak. Ben, bu mühim makalelerin isimlerini zikretmekle iktifa edeceğim: "Mersin" namı altında, vilâyetin tarihi, coğrafyası, şehir malûmatı," maarif hayatı, "iktisadî Toros" kısmında M. Seida Bey "Mersin limanı ve interlandı" isimli makalesiyle, nüfusça Türkiye'nin 25'inci şehri, haricî ticaretteki hissesine göre Türkiye'nin üçüncü mübadele merkezi, interlandının genişliğine göre Türkiye'nin birinci limanını rakamlar, grafikler ve mukayese lâvhalarıyla tasvir ediyor. "Pamuk sanayiinin buhranı", Belçika millî bankasının "Bulletin d'informations et de documentations" unda E. de Moreau d'Andoy'nın makalesinden tercüme edilmiş, Türkiye'yi yakından alâkadar etmek itibarıyla aynı derecede mühim bir yazıyı teşkil ediyor.

Aydın - Doğuş: Son sayısı ile daha olgun ve daha sade bir şekil alan Doğuş temmuz nüshasında memleketin ihtiyaçlarını teşrih eden yazıları ihtiva etmektedir. Gençlik ve inkilâp, "meslek intihabı" gibi talimi makaleleri nebatatta haşerat ve emraz mücadelesi, "kooperatiflerimizde terakki" gibi amelî kıymeti haiz yazıları şayanı dikkattir.

"Köylülerle münabebe"si, şekli ve tarzı itibarıyla tam bir mükemmeliyette değilse de her mecmuanın sütunlar ayırması icap eden neviden bir yazıdır. Mektep ve muallim kıtlığında, bunların yerini tutacak her çareye başvurmak mecburiyetindeyiz. Gazete ve mecmuaların köylülerle açacakları sahifeler mektep ve muallim vazifelerini kısmen olsun görebilir.

Doğuş, Ağustos sayısı ile Menderes ismini alıyor ve bütün Menderes mıntikasının gazetesi olmayı vaad ediyor.

Yaz aylarında vilâyet mecmualarının çoğu, başındaki muallimlerle beraber tatil yapıyorlar. Çıkmakta devam edenlerden "Gençler Yolu"nda, yine mutad yazılardan maada, "Balıkesir halk ananelerinden helva sohbetlerini tasvir eden yazı kayda şayandır. Orta zaman içtimâî ve zümrevî teşkilâtlarının izlerini bu gibi halk âdetlerinde' bulmak mümkündür; bu neviden mevadın ehemmiyeti bu itibarla çoktur.

Bartın gazetesinde Köse Mihal Zade Ragıp Beyin musiki meselelerine dair makaleleri devam ediyor. Son sayılarda bun başka A. Baha Beyin İstanbul'da "Köroğlu havalan ve oyunları"na dair yazılan munderiçtir.

Gaziantep: 31 Ağustos nüshasında, Türk halkiyat ve etnograf yaşıyla uğraşanlara güzel iki haber veriyor: 1) İlk tedrisat müfettişlerinden Ali Rıza Beyin "Cenupta Türk oymakları" ismiyle hasırladığı 200 sahifelik eser, Gaziantep vilâyeti tetkik raporunun ikinci kısmını teşkil etmek üzere intişar edecektir. 2) Ali Rıza Bey Eylül ayı zarfında Binboğa dağlarında tetkikat yapacak ve topladığı mevadı Gaziantep gazetesinde neşredecektir. Ali Rıza Bey, Adanada Maarif, Memleket mecmualarında, İstanbul'da "Halk bilgisi haberleri"nde, Gaziantep gazetesinde halkiyata ait çok mühim maddeler neşretmiştir. Bu yeni tetkiklerin de çok kıymetli olacağını ümit ediyoruz.

K.A

İmtiyaz Sahibi Ve Mes'ul Müdürü

H. Nihâl

Sinan Matbaası